

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst
Afdeling Inlichtingen

Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Telefoon (070) 318 75 45
Telex 31337 MVD/GV/NL
Telefax (070) 318 79 51

Aan:
Zie verzendlijst

Uw brief

Uw kenmerk

Ons nummer

Datum

D1S97000347

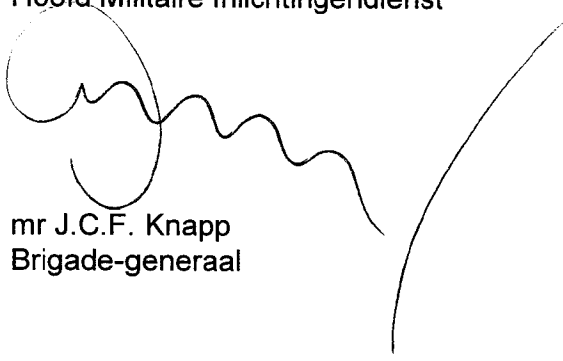
23 januari 1997

Onderwerp

Joegoslavië: recente ontwikkelingen (nr 04/97)

1. Hierbij doe ik u toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalig Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst

mr J.C.F. Knapp
Brigade-generaal

Bijlagen
-1-

Bezoekadres
Kalvermarkt 28, Den Haag

Doorkiesnummer
(070) 318 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

VERZENDLIJST behorende bij brief MID nr. *DISG700347* d.d. 23 januari 1997

AAN:

Ministerie van Algemene Zaken
t.a.v. Coordinator van de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. Dhr [REDACTED]

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ

NL-HPMV NAVO-Brussel

IMS/INT DIV, t.a.v. Kol [REDACTED] d.t.v. HPMV

DCBC, t.a.v. H-Dienstploeg (als hard copy & op schijf)

INTERN:

HMID
HACIV t.a.v. BCI
HAI
H-AMID/KL
H-AMID/KM
H-AMID/KLu
HBSA
HBMA
MID-cel
ARCHIEF

[REDACTED]

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGEDIENST
Afdeling Inlichtingen

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

04/97

(Afgesloten 221200 JAN 1997)

Conclusie/voorzicht

Er bestaat een kans dat zich in Bosnië-Herzegovina, Kroatië en Joegoslavië min of meer gelijktijdig politieke instabiliteit zal voordoen. Op korte termijn zullen de fracties in eerstgenoemd land alle opties open willen houden om vooralsnog geen partij te hoeven kiezen. Op langere termijn bestaat de kans dat de vermindering van centrale politieke controle de speelruimte van lokale of regionale machthebbers zal vergroten.

De status van Banja Luka is omstreken onder de Bosnische Serviërs. Van de uitkomst van dit dispuut hangt ook het belang van de Posavina-corridor, en derhalve van de arbitrage omtrent Brcko af.

Bosnië-Herzegovina

Izetbegovic wederom in ziekenhuis

De Bosnische president Izetbegovic is voor vijf dagen in de Kosevo Kliniek in Sarajevo opgenomen voor medisch routine-onderzoek. Volgens een officieel communiqué zal hij zijn presidentiële taken blijven voortzetten. Reeds meerdere malen waren er indicaties dat de nu 74-jarige Izetbegovic met een zwakke gezondheid kampt. Vorig jaar is hij getroffen door -vermoedelijk- een hartinfarct en regelmatig moet hij afspraken afzeggen vanwege zijn gezondheid. Dit heeft in het verleden reeds aanleiding gegeven tot speculaties omtrent zijn opvolging. Izetbegovic heeft voor zover bekend geen formele regeling getroffen voor zijn opvolging als president en leider van de Moslim-partij SDA. In beide gevallen moet met een machtsstrijd rekening worden gehouden. Zelf hoopt Izetbegovic vermoedelijk dat het voorzitterschap van het Bosnische presidium ook na zijn eventuele aftreden/overlijden zal worden bekleed door een Moslim, omdat de Moslim-kandidaat de meeste stemmen in de verkiezingen heeft gehaald. Het Bosnisch-Servische presidiumlid Krajcnik zal echter van de gelegenheid gebruik maken om de nieuwe voorzitter van het presidium te worden, omdat hij op één na de meeste stemmen heeft verworven. Voor opvolging van Izetbegovic's functie als partijleider zal naar alle waarschijnlijkheid een machtsstrijd uitbarsten tussen diverse fracties binnen de partij. Als voornaamste kandidaten gelden dan Hasan Muratovic namens de gematigde "energie"-fractie en Edhem Bicakcic namens de "islamitische" fractie. Een belangrijke middenpositie zal worden ingenomen door de voormalige Bosnische vice-president Ganic, die in beide fracties aanzien geniet. Hoewel het aantal onmeetbare variabelen groot is, moet op grond van de huidige machtsverhoudingen binnen de SDA aan de fractie-Bicakcic de beste kansen worden toegeschreven om tot opvolger van Izetbegovic als partijleider te worden gekozen. Dit kan leiden tot een streven naar verbetering van de Bosnische betrekkingen met de islamitische wereld.

Het is overigens vermeldenswaard dat in de drie belangrijkste landen van het voormalige Joegoslavië, naar het zich laat aanzien, min of meer gelijktijdig een politieke machtsstrijd kan voordoen. Naast de bovenvermelde opvolgingsstrijd die zich mogelijk op korte termijn in Bosnië-Herzegovina zal afspelen, heeft ook de aan terminale kanker lijdende Kroatische president Tudjman problemen om de diverse stromingen binnen de Kroatische politiek en zijn eigen partij te kanaliseren en wordt de Servische president Milosevic geconfronteerd met een meer talrijke en krachtige oppositie dan voorheen het geval was. Gezien de invloed van beide laatstgenoemde presidenten op hun volksgenoten in Bosnië-Herzegovina moet er rekening mee worden gehouden dat alle drie conflictpartijen in dat land met een machtsvacuüm zullen worden geconfronteerd, waarvan de uitkomst onvoorspelbaar is. Alle drie bevolkingsgroepen doen momenteel pogingen zo veel mogelijk opties open te houden en vermijden al te radicale stappen. Vooralsnog wordt

[REDACTED]

aangenomen dat de algemene politieke lijn uiteindelijk niet sterk zal afwijken van de tot nu toe ingenomen posities. Deze uitkomst is echter sterk afhankelijk van de ontwikkelingen in de politieke top van de drie betrokken landen. Bovendien zal het machtsvacuüm ruimte bieden aan lokale en/of regionale machthebbers die gelegenheden zullen zien hun persoonlijke politieke, economische en mogelijk ook militaire agenda's te volgen zonder adequate sturing van het centrale niveau.

Behoeftte aan Bosnisch-Kroatisch bestuursorgaan blijft bestaan.

Op 18 januari is het bestuur van de belangrijkste Bosnisch-Kroatische partij HDZ bijeengekomen om een nieuwe vorm van organisatie voor de Kroaten in Bosnië te bespreken. De voorzitter van de HDZ in Bosnië, Rahic, sprak van een *Kroatische gemeenschap van Herceg Bosna*. Hij noemde dit een paraplu-organisatie voor het Kroatische volk in Bosnië. Sinds de formele oprichting van de Moslim Kroatische Federatie (MKF) eind 1994, wordt door de internationale gemeenschap al aangedrongen op de opheffing van de zelfuitgeroepen republiek van de Bosnische Kroaten, Herceg Bosna (CRHB). Ondanks regelmatige beloftes van de Bosnische Kroaten dat zij hieraan gevolg zullen geven, bleven de staatsinstellingen van CRHB functioneren. Eind december 1996 beloofde het Bosnisch-Kroatisch presidiumlid Kresimir Zubak, opnieuw de opheffing van alle instellingen van Herceg Bosna (dat toen reeds werd aangeduid als een "Kroatische gemeenschap"). Toch proberen de Kroaten vast te houden aan eigen staatsinstellingen. De voornaamste reden hiervoor is hun vrees voor Moslim-dominantie binnen de MKF. Als formele redenen noemen ze echter angst voor terugval in levensstandaard en het niet gelijktijdig ontmantelen van de Moslim-instellingen van de Republiek Bosnië-Herzegovina (R BiH). Vaak wordt gesteld dat het voortbestaan van de Moslim inlichtingen- en veiligheidsdienst AID, de Bosnische Kroaten grote zorgen baart. De internationale druk op de Bosnische Kroaten is echter zeer groot en door de verminderde steun uit Zagreb (binnen de HDZ in Zagreb woedt een machtsstrijd en de beruchte 'Herzegovina lobby' dreigt terrein te verliezen) geven de Bosnische Kroaten schoorvoetend toe en heffen formeel de instellingen van CRHB op. Op allerlei manieren proberen ze echter vast te houden aan één of andere vorm van (officieel) staatsorgaan. Zo werd reeds eerder het idee van een "Raad van Kroatische gemeentes" geopperd. Ook is geprobeerd om door het aannemen van speciale artikelen in de grondwetten, de kantons 7 (Herzegovina-Neretva), 8 (West-Herzegovina) en 10 (Herceg Bosanska) aan elkaar te koppelen. In kanton 7 hebben de Moslims hier echter een stokje voor gestoken.

Vice-voorzitter van de SDS bekritiseert eigen regering.

Op 16 januari bekritiseerde Borivoje Sendic, één van de vice-voorzitters van de belangrijkste Bosnisch-Servische partij SDS, de passieve houding van de regering van de RS met betrekking tot de Brcko-arbitrage. Hij deed deze uitspraken tijdens een zitting van de lokale SDS-partijraad in Banja Luka. Een andere vice-voorzitter van de SDS, Vrkes, heeft echter juist zijn steun uitgesproken aan de Bosnisch-Servische delegatie bij de hoorzittingen over Brcko eerder deze maand. Hij stelde dat deze delegatie zich adequaat van haar taak had gekwetend en toonde zich om die reden optimistisch over de uitkomst van de betreffende arbitrage.

Sendic is de voormalig lokale SDS-voorzitter van Banja Luka en is pas vorige zomer in de top van de SDS gekozen. Hij doet deze uitspraken derhalve voor een hem welgehind gehoor in Banja Luka. Hij probeert hiermee de belangen van 'zijn' stad Banja Luka binnen de SDS-leiding te verdedigen en probeert tevens zijn persoonlijke positie binnen de SDS-top te verstevigen. Zonder enige twijfel is de uitspraak van Vrkes bedoeld om tegenwicht te bieden tegen uitspraken als die van Sendic. Ook andere SDS-leden uit het Westen van de RS hadden met name de Bosnisch-Servische minister van Buitenlandse Zaken (en SDS-voorzitter) Buha, die de afvaardiging naar Rome had geleid, verweten de Bosnisch-Servische zaak met betrekking tot Brcko onvoldoende te hebben behartigd en daardoor de kansen dat Brcko aan de Serviërs zal worden toegewezen, aanzienlijk hebben verkleind. Er zijn zelfs geruchten dat Buha in het Bosnisch-Servische parlement zou hebben gesteld dat Banja Luka "slechts kans zou maken om de hoofdstad te worden van een Kroatische provincie". Uit de genoemde uitspraken blijkt dat de toekomst van Brcko tot grote verdeeldheid binnen de SDS leidt. Bovendien kan uit het gerucht worden opgemaakt dat de discussie wordt gezien in samenhang met de controverse tussen de Serviërs uit oost- en west-Bosnië. Er is een stroming onder de Bosnische Serviërs die van mening is dat het westelijke deel van de RS rond Banja Luka stelselmatig wordt achtergesteld door de machthebbers in het oosten van de republiek rond Pale. Laatstgenoemden, onder wie Buha, zouden volgens sommige "west-Serviërs" de arbitrage rond Brcko veronachtzamen, waardoor de stad aan de MKF zal worden toegewezen en Banja Luka (aan de andere zijde van de Posavina-corridor) geïsoleerd zou worden. Hoewel het op zijn minst prematuur is om, zoals de beschuldiging jegens Buha suggereert, aan te nemen dat de machthebbers uit "Pale" bereid zouden zijn het gehele gebied ten westen

van Brcko op te geven om hun eigen macht te consolideren, kan de genoemde tegenstelling de Bosnisch-Servische opstelling ten aanzien van de Brcko-arbitrage aanzienlijk compliceren.

Bosnisch-Servische media presenteren VS als partijdig

Bosnisch-Servische media hebben gemeld dat zich bij Koraj (ten zuiden van Brcko) Bosnische Moslims willen vestigen op Bosnisch-Servisch grondgebied. Zij stelden dat de betreffende herhuisvestingspoging, die illegaal werd genoemd, zal worden gecoördineerd door een Duitse humanitaire organisatie en beschermd door Amerikaanse SFOR-troepen, waarvan zij de onpartijdigheid in twijfel trokken. Expliciet werd gesteld dat de Amerikanen de SFOR-eenheid die de grens bij Koraj bewaakt, een Russische eenheid, niet vertrouwt. Reeds eerder was er melding van gemaakt dat Bosnische Moslims in samenwerking met UNHCR willen terugkeren naar hun oorspronkelijke woonplaatsen in wat nu RS-gebied is. Zoals bij die gelegenheid gemeld, verzetten de Serviërs zich daartegen omdat dit het "Servische" karakter van de RS dreigt aan te tasten. Bovendien vermoeden zij dat de Bosnische Moslims de terugkeer van oorspronkelijke bewoners vooral aanwenden om Servische non-coöperatie met (dit aspect van) het vredesverdrag aan de kaak te stellen. Gezien het feit dat de terugkeer zich concentreert op de voor Serviërs meest gevoelige plaatsen (zo ligt Koraj aan het zuidelijke uiteinde van de Posavina-corridor en de ingang van de ten zuiden daarvan gelegen Zvornik-corridor) is deze interpretatie vermoedelijk juist. Het is echter opmerkelijk dat de Bosnische Serviërs de VS (en impliciet Duitsland) beschuldigen van partijdigheid voor de Moslims in deze kwestie. Dit kan leiden tot incidenten tussen Serviërs en (Amerikaanse) SFOR-troepen, als de Moslims inderdaad proberen zich op RS-grondgebied te vestigen.

Bosnische Serviërs treffen voorbereidingen voor buitenlandse economische samenwerking

De Bosnisch-Servische Senaat heeft aangekondigd groepen experts te gaan formeren voor economische samenwerking met het buitenland. De Bosnisch-Servische president Plavsic, die de vergadering van de Senaat voorzat, verklaarde na afloop dat deze maatregel tot doel had "het voortbestaan van de Bosnisch-Servische republiek op economisch gebied te garanderen". In haar visie bestaat de Senaat uit de meest intelligente Serviërs, die voor de taak staan de strategische kwesties van de RS en het Servische volk te regelen. De instelling van de betreffende teams houdt vermoedelijk verband met het feit dat de Bosnische Serviërs bevreesd zijn dat het leeuwendeel van de internationale wederopbouw hulp uiteindelijk zijn weg zal vinden naar de andere "entiteit" in Bosnië-Herzegovina, de MKF. Het Senaatsbesluit staat op gespannen voet met het verdrag van Dayton, dat de coördinatie op de buitenlandse economische betrekkingen expliciet toewijst aan de centrale Bosnische regering. De opstelling van de Senaat onderstreept dat de RS ook in de toekomst hoopt zelfstandige economische betrekkingen te onderhouden met "het buitenland". Gelet op de huidige situatie zal dit eerst en vooral betrekking hebben op het aangrenzende Joegoslavië. Overigens is er geen reden om aan te nemen dat de besteding van internationale wederopbouw de Serviërs er toe zal brengen zich op te stellen achter volledige integratie met de MKF. De RS-leiding heeft in het verleden regelmatig onderstreept politieke onafhankelijkheid belangrijker te vinden dan economische steun, zeker wanneer deze gepaard gaat met onaanvaardbare politieke eisen.

In staatkundig opzicht is het opmerkelijk dat het juist de Senaat is die dit besluit neemt. De Senaat is namelijk niet door het Bosnisch-Servische volk gekozen, maar ingesteld door Plavsic's voorganger Karadzic als persoonlijk adviesorgaan. Karadzic zag dit als een methode om tegenwicht te bieden aan zijn tegenstanders, met name Milosevic, die pogingen heeft gedaan de positie van Karadzic te verzwakken. Uit de opmerkingen van Plavsic blijkt dat zij aan de Senaat groot belang toekent en dat zij de werkzaamheden niet alleen van belang acht voor de bevolking van de RS, maar voor het gehele Servische volk.

Joegoslavië

DSS "verlaat" Zajedno

De Democratische Partij van Servië (DSS) heeft bij monde van haar leider Kostunica verklaard dat zij niet meer deel zal nemen aan de demonstraties tegen de vervalsing van de verkiezingsuitslag van december jl. Daarbij werd verwezen naar "belangrijke verschillen" tussen de partijen binnen het oppositionele blok "Zajedno". Overigens stelde Kostunica dat de DSS zou blijven participeren in "concrete politieke acties" van "Zajedno". De deelname van de DSS aan "Zajedno" was in het verleden toch al minimaal. De partij was pas te elfder ure toegetreden tot het oppositieblok en Kostunica speelde geen prominente rol bij de aanhoudende demonstraties. Nu er een kans bestaat dat het Servische bewind de verkiezingsuitslag volledig zal erkennen, ziet de DSS kennelijk geen reden meer om de gezamenlijke oppositie in stand te houden. Dit zal op korte

termijn geen gevolgen hebben voor de samenwerking tussen de belangrijkste elementen in "Zajedno" (de DS van Djindjic en de SPO van Draskovic), maar het zal de hoop van het Servische bewind (lees: Milosevic) vergroten dat hij op korte termijn zal kunnen inspelen op de latente onenigheden binnen "Zajedno" om de diverse elementen tegen elkaar uit te spelen. Gezien de diepgaande verdeeldheid tussen met name de DS en de SPO is het opmerkelijk dat zij de samenwerking zo lang hebben kunnen handhaven. Het is uiterst twijfelachtig of zij daarin ook in de toekomst zullen slagen, nu het realiseren van de initiële doelstelling binnen handbereik lijkt. In dit verband is vermeldenswaard dat er aanwijzingen van onenigheid zijn tussen Djindjic en Draskovic over het leiderschap van "Zajedno" en de te volgen koers, nu de uitslag van de gemeenteraad erkend lijkt. Daarnaast zouden in de gemeenteraden waar de oppositie gewonnen heeft, veel DS functionarissen een zetel verkrijgen ten koste van SPO functionarissen.

Zitting Joegoslavische Defensie-raad

Vorige week heeft een zitting plaatsgevonden van de Joegoslavische Defensie-raad, het hoogste militair-politieke beleidsorgaan in het land. Na afloop werd een communiqué uitgegeven, waarin werd gesteld dat "de internationale positie van Joegoslavië nadelig is beïnvloed door de groeiende politieke verschillen, het ontbreken van politieke dialoog in het systeem en de economische problemen". Deze uitspraak is opmerkelijk, omdat er in ieder geval op het oog wordt gepleit voor een politieke dialoog in het licht van de politieke tegenstellingen in Joegoslavië. Dit kan verband houden met het feit dat de Joegoslavische legerleiding, bij monde van CGS Perisic, enkele weken geleden reeds de voorkeur had uitgesproken voor een politieke oplossing van de tegenstellingen en in ieder geval zou vasthouden aan een opstelling van het Joegoslavische leger dat in overeenstemming zou zijn met de constitutionele rol. De Defensie-raad bestaat echter niet alleen uit topmilitairen, maar ook uit de presidenten van Servië, Montenegro en Joegoslavië. Dezen, en met name Milosevic, hebben met deze uitspraak vermoedelijk de bereidheid willen aangeven tot een politieke dialoog. Dit kan echter vooral politiek-propagandistische achtergronden hebben. Het staat zelfs niet vast dat er ingrijpend verschil van mening bestaat tussen de politieke en militaire leiders over de vraag hoe de oppositie tegemoet kan worden getreden. Een pleidooi voor de "constitutionele rol" van de strijdkrachten kan worden gezien als een oproep tot dialoog, maar kan ook bedoeld zijn als een indicatie dat het leger niet zal ingrijpen in binnenlands aangelegenheden, zoals de hardhandige onderdrukking van de protesten door de Servische veiligheidsdiensten.

Montenegrijnse minister van Buitenlandse Zaken komt om.

Als gevolg van een verkeersongeluk is op 17 januari in Podgorica de minister van Buitenlandse Zaken van Montenegro, Jeknic, om het leven gekomen. Jeknic was op 24 december jl. herbenoemd als minister van Buitenlandse Zaken. Zijn ministerie speelt een belangrijke rol bij de politiek van Montenegro om een onafhankelijker koers ten opzichte van Belgrado te varen. Zijn dood is daarom voor de Montenegrijnse leiders een tegenslag.